

JAN VETH ALS SCHRIJVER,

□ DOOR W. J. STEENHOFF □

E figuur van Jan Veth is van meer dan één kant te zien: als schilder van portretten en als schrijver — ook nog als maatschappij-mensch. Het kan dan opvallen (hoewel daar naar mijn weten nog niet op gewezen werd) dat zijn werkzaamheid, als schilder en als schrijver, zeer verschillend geaard lijkt, zelfs van geheel tegenovergesteld karakter. Daar is ten eerste het verschil van den zich tot één onderwerp — het Portret — beperkenden schilder (de uitzonderingen zijn van te weinig belang om in tel te komen) en de veelzijdigheid van stof bij den schrijver. Dan is er de groote tegenstelling in den uitingsvorm, die als tweéelei doet kennen: bij den schilder een uitermate strak-geconcentreerde inspanning, met verschijnselen van moeizame volharding, tegenover de uitgelatenheid, en de vlotheid van uiting bij den schrijver. Het schilderwerk — zou men kunnen zeggen — met zijn stroeven ernst heeft een puriteinsch karakter, vergeleken met het tieriger, darteler, maar ook rederijker schrijfwerk. Technisch beschouwd is het weliger; er is gestreefd naar een eloquentie in de uitzegging door lenigheid in zinswending en kleurigheid van woord. Het kan lijken, dat Veth bij zijn schilderen geen andere preoccupatie kende dan het volbrengen van een goed — een absoluut — portret, maar dat bij zijn kunstbeschouwingen, zijn critieken, enz., naast de zakelijke behandeling, het onderwerp hem toch ook dienstbaar was tot een woordkunstige oefening. Men kan zich hierbij afvragen in welke hoedanigheid Veth het wezenlijkst zich zelf is, of zijn waarde allermeest te zoeken — vervolgens, waar hij zich 't meest op dreef voelde, aan zijn schrijftafel dan wel voor den ezel.

Daar kan bij opgemerkt worden, dat Veth het portretteeren als het gewichtigste deel van zijn levenswerk moet hebben beschouwd, dat hij met de hem eigene onwrikbaarheid van beginselen en opvatting, zich dáár dan ook den straksten teugel aanlegde. Als drijfveer tot een handeling kan er echter een onderscheid worden gezien tusschen hartelust en ambitie of ijverzucht, gelijk alle uiting ook de teekenen vertoont van het overheerschend impulsieve dan wel van het gecultiveerde element. Het laatste dan lijkt me in Veth's schilderbedrijf het meest waarneembaar. Zoo geloof ik ook, dat hij tot de zéér weinigen behoort, wien de academische opleiding (hoewel hij daar zelf wel eens op gesmaald heeft) heil heeft aangebracht. (In het tegenovergestelde zou hier te verwijzen zijn naar een anderen schilder-schrijver: Van Looy, in wiens bloedrijk, kerngezond proza de aan de academie getemde schilder zich ongebonden en oppermachtig uitspreekt).